

עבודה מהבית

אסנת פיקטלברג-ברמץ, חוקרת

רקע

עבודה מהבית מהווה חלק מהסדרי עבודה גמישים לפיהם העובד רשאי לבצע את עבודתו שלא באתר העבודה המרכזי, לרוב בשעות עבודה גמישות. עבודה מהבית בפרט, ועבודה מרחוק בכלל, מתאפשרת הודות לפיתוח האמצעים הטכנולוגיים – מחשבים אישיים, מחשבים ניידים, טלפון חכם, טבלטים, מצלמות ומיקרופונים זעירים, אינטרנט, פקס, תוכנות שיתוף קבצים וכלים שיתופיים נוספים. כלים אלה מאפשרים לעובדים לקיים שגרות של עבודת צוות עם עמיתים הנמצאים במקומות מרוחקים, ואף עם עמיתים הנמצאים במדינות אחרות. ההזלה המתמשכת בעלויות מוצרי המחשוב והתקשורת, וזמינותם של אלו בבתי רבים לשם שימוש ביתי, הופכים את העבודה מהבית למשתלמת וכדאית לארגונים, כמו גם לפרטים המעוניינים לעבוד מהבית.

לעבודה מהבית יתרונות רבים הן לעובדים והן למעסיקים, וכן יתרונות לסביבה. אפשרות עבודה מרחוק מרחיבה את הזדמנויות התעסוקה למגוון מגזרים – להורים לילדים קטנים, אנשים עם מוגבלויות אשר הניידות קשה להם, ולאנשים הגרים במקומות מרוחקים ממרכזי תעסוקה. האפשרות לעבוד מכל מקום מרחיבה גם את פוטנציאל הגלובליזציה של ארגונים, בשל האפשרות להיות זמין ללקוחות וספקים על פני טווח זמנים נרחב יותר.

עבודה מרחוק מזמנת לעובדים אפשרויות לגמישות תעסוקתית, מקלה על קונפליקטים של הורים עובדים, תורמת להעלאת פריון העבודה ומפחיתה היעדרויות. עבודה מהבית מאפשרת השתלבות במעגל העבודה למגזרי עובדים אשר מסיבות שונות נדרשים להיות שעות רבות יותר בסביבת ביתם (טיפול בהורים קשישים, טיפול בבני משפחה מוגבלים, הורים לילדים קטנים, ועוד). כמו כן עבודה מהבית מאפשרת לעובד לתכנן ולעצב את סביבת העבודה כך שתהיה מותאמת לצרכיו, היא חוסכת לעובד את משך הזמן הנדרש לנסיעה לעבודה וחזרה ממנה, וכן מאפשרת לעובדים לגור בפריפריה מבלי לחשוש שלא יוכלו למצוא עבודה. כלומר, העבודה מהבית מרחיבה אפשרויות תעסוקתיות, כיוון שהעובד יכול לעבוד גם עבור ארגון המרוחק פיזית ממקום מגוריו. להורים לילדים רכים היא מאפשרת נוכחות הורית רבה יותר, גמישות בתכנון סדר היום בהתאם לצורכי המשפחה, וכן חיסכון בעלויות טיפול בילדים.

מעסיקים המנהלים תכניות תעסוקה גמישה הכוללת עבודה מהבית, נהנים מחיסכון ניכר במשאבי נדל"ן, דבר המשפיע גם על צמצום תקורות נוספות כגון שירותי אחזקה, ביטחון, ניקיון, מטבחונים, שטחי חנייה, שטחים משותפים ועוד. חיסכון משמעותי נוסף מצטבר מצמצום השימוש ברכבי חברה והוצאות על נסיעות ודלק.

שביעות רצון מוגברת של עובדים משפיעה על יעילות בעבודה ועל רמת פרויקט גבוהה יותר. המעסיקים נהנים מכלי יעיל להעלאת נאמנות עובדים והפחתת שיעורי עזיבה, שיפור יכולות הגיוס, טיפוח תכניות קיימות ארגוניות, ותרומה ניכרת של הארגון לאיכות הסביבה. אפשרותם של מעסיקים להישען פחות על דיווחי שיעון הנוכחות לטובת דיווחי ביצועים של העובדים (תכניות מדידה על פי יעדים המותאמים להגדרת התפקיד של העובד), עשויות לתרום להפחתת התשלום עבור שעות נוספות, ומדידה איכותית יותר של תפוקת העובד.

עבודה מהבית יעילה גם ככלי לשימור הסביבה- היא מפחיתה באופן ניכר את זיהום האוויר באמצעות צמצום היקפי התעבורה בכבישים.

יחד עם היתרונות שפורטו לעיל, עבודה מהבית מאתגרת מעסיקים ועובדים. הצלחתן של תכניות עבודה מהבית תלויות במספר רב של גורמים, וצריכות להבנות תוך מחשבה עמוקה ורחבה, ותוך הבנה אילו תפקידים ואילו עובדים מתאימים לסוג העסקה זה. לא כל אדם מתאים אישיותית לעבודה מהבית. סגנון עבודה זה דורש משמעת עצמית גבוהה, יכולות תכנון סדר יום קפדני, יכולת הימנעות מהסחות דעת של בני משפחה ואנשים אחרים המגיעים לבית ועוד. בנוסף לכך, גם לא כל תפקיד מתאים לעבודה מהבית. יש להגדיר באופן ברור את המטלות הנדרשות, לפתח תכניות דיווח של העובד על העבודה שביצע, ולהסדיר היבטים של שמירת סודיות, עבודת צוות, גמישות בהעברה בין הבית למשרד ולהיפך ועוד.

כפי שפורט לעיל, עבודה מהבית יכולה לסייע במיוחד לנשים הרוצות לשלב בין עבודה בשכר לטיפול במשפחה. עבודה מהבית יכולה להוות פתרון טוב לביצוע שני התפקידים: התפקיד בספירה החיצונית – העבודה בשכר, והתפקיד בספירה הפנימית – טיפול בילדים ואחזקת הבית. עבודה מהבית יכולה גם לסייע לנשים להתמיד במקום העבודה לאחר הלידה, וכאשר הילדים קטנים וזקוקים לטיפול אינטנסיבי.

משרד הכלכלה מפעיל את תכנית "מעסיקים בשוויון" הפועלת מטעם "החוק לעידוד של שילוב וקידום נשים בעבודה והתאמת מקומות עבודה לנשים, תשס"ח, 2008".

מטרת החוק היא לטפח מודעות ציבורית, לקדם שינוי של התרבות העסקית, לעודד התאמה של מקומות עבודה ושל נהלי העבודה להורות בכלל ולנשים בפרט ולעודד קידום ושילוב נשים במקומות עבודה. וזאת, באמצעות הענקת אותות הכרה ומענקים כספיים על ידי שר הכלכלה למעסיקים שיבלטו בתחום שילובם השוויוני של נשים בפרט, והורים בכלל, בכוח העבודה בארגונים. במסגרת תכנית זו, מנהל מחקר וכלכלה עורך סדרת מחקרים הבוחנים את השילוב בין חיי העבודה והמשפחה בישראל, ובין היתר ערך ב-3-2012 סקר הבוחן את דפוסי השילוב בין חיי העבודה למשפחה בישראל, בקרב אימהות לילדים צעירים. בין שאלות הסקר נשאלו אימהות האם הן מבצעות את כל העבודה או חלק מהעבודה מהבית, וכן באיזו מידה העבודה מהבית מסייעת להן ליצור שילוב טוב יותר בין העבודה בשכר לבין העבודה בבית. בסקירה זו נבחן עד כמה עבודה מהבית היא מנגנון שנשים עושות בו שימוש לשם הגברת האיזון והשילוב בין העבודה לבין המשפחה.

מטרות הסקירה

1. לבחון את היקף התופעה – מהו היקף האימהות לילדים צעירים העובדות מהבית. בנוסף ייבדק שיעור הארגונים המאפשרים עבודה מהבית.
2. לבדוק מהו הפרופיל של אימהות לילדים צעירים העובדות מהבית – יבדקו מאפיינים סוציו-דמוגרפיים ותעסוקתיים של אימהות העובדות מהבית בהשוואה לאימהות שאינן עובדות מהבית.
3. לבחון באיזו מידה העבודה מהבית מסייעת בשילוב טוב יותר בין העבודה בשכר לבין הטיפול בבית ובמשפחה.

מתודולוגיה

הסקירה תתבסס על סקר טלפוני שערך מנהל מחקר וכלכלה בנושא שילוב עבודה- משפחה.

להלן עיקרי המתודולוגיה של הסקר :

א. אוכלוסיית הסקר

אימהות לילדים הצעירים מגיל 10 שעבדו במהלך 3 השנים האחרונות.

ב. מדגם

דגימת 996 נשים מרואיינות מתוך מסגרת הדגימה, תוך מתן משקל לפרמטרים הבאים: ותק האם בארץ, גיל האם ומספר ילדים עד גיל 10.

ג. שיטת איסוף נתונים

1. ראיונות טלפוניים - מראיינים התקשרו באופן מקרי למספרי טלפון שונים, הם ביקשו לדבר עם האישה בבית, היא נשאלה האם יש לה ילדים עד גיל 10 והאם עבדה ב-3 השנים האחרונות. במידה והיא השיבה בחיוב על שתי השאלות היא המשיכה בראיון.
2. הראיונות בוצעו על ידי נשים בלבד.

ד. כלי המחקר

כלי המחקר בסקר היה שאלון מובנה, שבו נשאלו המרואיינות שאלות בנוגע לשילוב בין חיי המשפחה והעבודה.

השאלון כלל את הנושאים הבאים :

- א. שאלות סינון לאיתור אוכלוסיית היעד.
- ב. שאלות על גילאי הילדים והמסגרת העיקרית של כל אחד מהילדים.
- ג. שאלות בנוגע לחופשת הלידה לאחר ההיריון הראשון והשני וההתנהלות התעסוקתית באותה התקופה.
- ד. שאלות הנוגעות לידיעת החוקים הנהוגים בנוגע לחופשת לידה בישראל.
- ה. שאלות בנוגע לסטטוס התעסוקתי ושאלות עבור עצמאיות.

- ו. שאלות בנוגע להסדרים הקיימים במקום העבודה הנוכחי (או האחרון) המסייעים בהשגת איזון בין עבודה למשפחה.
- ז. שאלות בנוגע לעבודה מהבית.
- ח. שאלות על המנהל/ת האישי עד כמה משתמש ומעודד הסדרים תומכי משפחה.
- ט. מידת שביעות הרצון מהתפקוד המישורים השונים – בית, עבודה וממידת השילוב.
- י. חלוקת התפקידים במשק הבית ושימוש בסיוע חיצוני.
- יא. מאפיינים תעסוקתיים בעבודה הנוכחית או בעבודה האחרונה.
- יב. מידע סוציו-דמוגרפי.

שלבי עבודה

1. הגדרת העיבודים הסטטיסטיים הנדרשים.
2. בדיקת העיבודים הסטטיסטיים.
3. כתיבת הסקירה.

לו"ז לסיום העבודה

רבעון 2, 2015.

נספח : השאלות המרכזיות עליהן תתבסס סקירה זו

244. האם קיימת במקום העבודה אפשרות לביצוע חלק משעות העבודה המוגדרות במשרה מהבית?

1. קיים בארגון ואני משתמשת
2. קיים בארגון ולא משתמשת
3. קיים בארגון ולא יכולה להשתמש
4. לא קיים
5. לא יודעת / לא רלוונטי

245. האם קיימת במקום העבודה אפשרות לעבוד מהבית באופן מלא?

1. קיים בארגון ואני משתמשת
2. קיים בארגון ולא משתמשת (עבור לשאלה 249)
3. קיים בארגון ולא יכולה להשתמש (עבור לשאלה 249)
4. לא קיים (עבור לשאלה 249)
5. לא יודעת / לא רלוונטי (עבור לשאלה 249)

246. באיזו מידה העבודה מהבית מסייעת לשלב טוב יותר בין העבודה בשכר לבין העבודה בטיפול

בילדים ובמשק בית?

1. במידה רבה
2. במידה בינונית
3. במידה נמוכה
4. כלל לא מסייעת
5. לא יודעת/ לא רלוונטי

247. אנא פרטי מהם היתרונות שבעבודה מהבית בשילוב בין חיי העבודה והמשפחה :

248. אנא פרטי עם אילו קשיים את מתמודדת בשל העבודה מהבית :

אילו מבין השינויים הבאים חלו בעבודה שלך לאחר חופשת לידה?

לא יודעת / לא ענתה	לא	כן	
3	2	1	1. שעות העבודה שלי הצטמצמו
3	2	1	2. עברתי לתפקיד פחות מחייב
3	2	1	3. קודמתי לתפקיד בכיר יותר
3	2	1	4. עבדתי יותר שעות
3	2	1	5. עברתי לעבוד מהבית
3	2	1	6. החלפתי את מקום העבודה
3	2	1	7. לא חל כל שינוי
3	2	1	8. אחר

האם במסגרת עבודתך כעצמאית את מבצעת חלק משעות העבודה מהבית?

1. כן (עבור לשאלה 246)
2. לא (עבור לשאלה 254)
3. לא יודעת/ לא רלוונטי (עבור לשאלה 254)

225. האם החלטתך להיות עצמאית קשורה בצורך בגמישות הנדרשת כדי לשלב בין עבודה בבית לבין העבודה בשכר?

1. כן
2. לא

באיזו מידה את שבע/ת רצון מכל אחד מהדברים הבאים?

מרוצה מאוד	מרוצה	די מרוצה	די לא מרוצה	לא מרוצה	מאוד לא מרוצה	
6	5	4	3	2	1	259. מיכולת התפקוד שלך בעבודה
6	5	4	3	2	1	260. מיכולת התפקוד שלך בבית
6	5	4	3	2	1	261. מהשילוב בין השניים?